

अध्याय एक

शोध परिचय

अध्ययनको पृष्ठभूमि

शोध शब्दको अर्थ शुद्ध पार्ने वा चोख्याउने भन्ने बुझिन्छ। तसर्थ शोध सम्बन्धी विभिन्न मतहरू र अर्थलाई हेर्दा नयाँ ज्ञान प्राप्तिका लागि गरिने व्यवस्थित र योजनाबद्ध अध्ययन अनुसन्धान नै शोध हो।

शोध अध्ययनका क्रममा नेपालको अन्तरिम संविधानअनुसार सरकारी कामकाजको भाषा वा राष्ट्रभाषा नेपालीलाई सम्पूर्ण अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले स्तरीयरूपमा बुझ्न, पढ्न र लेख्न सक्नु भन्ने उद्देश्यले कक्षा आठमा नेपाली विषयलाई अनिवार्य विषयका रूपमा राखिएको छ। हालको आधारभूत शिक्षा अन्तर्गत प्रकाशित गरेको नेपाली कक्षा आठ नामक पाठ्यपुस्तकमा नेपाली भाषा र साहित्यसँग सम्बन्धित विभिन्न विधाहरूलाई समेटिएको छ। ती विधामध्ये कथा, जीवनी र वादविवाद विधाहरू महत्त्वपूर्ण रहेको छ। विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न नयाँ कुरा वा शब्दहरूसँग परिचित गराउन यस विधाको धेरै महत्त्व रहेको देखिन्छ। किनकि कथा मनोरन्जनात्मक, जीवनी ज्ञानवर्द्धक र वादविवाद तार्किक भएकाले यस शोधको शीर्षक कक्षा आठको “नेपाली” नामक पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गरिएको छ।

नयाँ कुराको खोजी गर्न प्राप्त गर्न वा जान्नका लागि गरिने प्रयास नै अनुसन्धान हो। यसलाई खोजविन गर्ने वैज्ञानिक कला पनि भन्ने गरिएको पाइन्छ। ‘अनु+सम+धा +अन’ मिलेर अनुसन्धान शब्दको निर्माण वा उत्पत्ति भएको हो। यसको वास्तविक अर्थ कुनै विचार वा धारणाका सम्बन्धमा राम्ररी खोज गर्नु हो। अनुसन्धान शब्द अङ्ग्रेजी भाषाको ‘रिसर्च’ शब्दको नेपाली रूपान्तरण हो। सामान्य व्यवहारमा शोधखोज, गवेषण, अन्वेषण जस्ता शब्दहरूको पर्यायवाची शब्दका रूपमा लिइनाले तार्किक क्षमता वृद्धिमा महत्त्वपूर्ण हुने भएकाले बालबालिकाको ध्यान केन्द्रित गराउन सफल कथा, जीवनी र वादविवादमा अनेकौं शब्दहरू पनि रहेका हुन्छन्। ती शब्दहरू तत्सम, तद्भव र आगन्तुक शब्दकारूपमा देखिएका हुन्छन्। ती शब्दहरूमध्ये कतिपय शब्दहरूसँग विद्यार्थीहरू परिचित रहेका हुन्छन् भने कतिपय नयाँ शब्दहरू पनि थपिएका हुन्छन्। जुन शब्दको अर्थ तथा स्रोतकावारेमा

विद्यार्थी अनविज्ञ हुन जान्छन् । अतः ती कथा, जीवनी र वादविवादहरूमा रहेका शब्दभण्डारगत शब्दहरूमध्ये आगन्तुक शब्दहरूको अध्ययनका लागि यो अनुसन्धान गरिएको छ ।

समस्या कथन

अनुसन्धानका लागि छानिएको कुनै पनि विषय समस्याको रूपमा रहन्छ । समस्याको कथनमा समस्याको पूर्णविवरण दिएको हुन्छ । समस्याको प्रकृति, समस्या ठानिएका मूलभूत कारणहरू दिई तिनीहरूको व्याख्या गरिदिन आवश्यक हुन्छ । समस्या कथनमा शोधकार्यसँग गाँसिएर आउने मूलभूत प्रश्नहरू उठ्ने गर्दछन् । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत शोध परीक्षणको रूपमा रहेको कक्षा आठको “नेपाली” भाषा पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगको अवस्थसँग सम्बन्धित समस्याहरू निम्नानुसार छन्:

- क) कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगको अवस्था कस्तो रहेको छ ?
- ख) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दका दृष्टिमा कथा, जीवनी र वादविवादको तुलनात्मक स्थिति कस्तो रहेको छ ?
- ग) कक्षा आठका कुन-कुन स्रोतभाषाबाट प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरू आएका छन् ?
- घ) कक्षा आठका प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरू कुन पदवर्ग अन्तरगत रहेका छन्?

अध्ययनको उद्देश्य

उद्देश्य शोध अनुसन्धानको महत्त्वपूर्ण अङ्ग हो । समस्या कथनमा उठाइएका मूलभूत प्रश्नहरूको विश्लेषणात्मक समाधान गर्ने उद्देश्यमा गरिन्छ । यस तथ्यलाई उजागर गर्दै अध्ययनका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- क) कक्षा आठमा लागु गरिएको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको पहिचान गर्नु ।
- ख) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोत र पदवर्गको आधारमा वर्गीकरण तथा विश्लेषण गर्नु ।

ग) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगका आधारमा कथा, जीवनी र वादविवाद विधाहरूमा तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण गर्नु ।

घ) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरूको अध्ययनबाट प्राप्त गरिएका निष्कर्षका आधारमा सम्बन्धित पक्षका लागि सुझाव र सल्लाह दिनु ।

अध्ययनको औचित्य

नेपाली भाषामा प्रयोग हुने विभिन्न शब्दहरूमा धेरै विविधता रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषाको विकास प्राचीनकालदेखि नै हुँदै आएकोले यसले धेरै लामो कालखण्डलाई पार गर्दै आएको पाइन्छ । नेपालमा जातीय विविधता रहेकाले स्वदेशभित्रै बोलिने अन्य भाषाहरूबाट पनि विभिन्न खाले शब्दहरूलाई यस भाषाले ग्रहण गर्दै आएको छ । त्यस्तै विभिन्न भाषिक क्षेत्रमा विभिन्न भाषिक प्रयोजनका लागि स्वदेश बाहिरका विदेशी भाषाका शब्दहरू पनि नेपाली भाषामा समायोजन भएका छन् । ती सबै शब्दहरूलाई नेपाली भाषाका आगन्तुक शब्दहरू अन्तर्गत ग्रहण गरिएको छ ।

आगन्तुक शब्दहरूसँग विद्यार्थीहरूलाई परिचित र भाषिक सिप विकास गराउँदै लैजान पनि भाषा पाठ्यक्रमले आफ्नो उद्देश्य बनाएको हुन्छ । त्यसका लागि विभिन्न विधाहरूमा यस प्रकारका शब्दहरूलाई स्थान उपलब्ध गरिएको हुन्छ । भाषाका विभिन्न विधाहरूमध्ये महत्त्वपूर्ण विधाका रूपमा रहेका कथा, जीवनी र वादविवाद विधाहरूमा पनि यस प्रकारका आगन्तुक शब्दहरू समावेश गरिएको हुन्छ । जुन शब्दहरूका स्रोत पत्ता लगाउन सके मात्र विद्यार्थीहरूले त्यसको गहन अर्थ बुझी उपयुक्त ढङ्गले प्रयोग गर्न सक्षम हुन्छन् । त्यसकारण यस अनुसन्धानको माध्यमबाट निम्न अनुसारको औचित्य तथा महत्त्व पूरा हुने दर्शाउन सकिन्छ ;

क) विद्यार्थीहरूलाई नेपाली कक्षा आठको आगन्तुक शब्दको भाषास्रोत पहिल्याउन लगाई त्यसको प्रयोग गर्न लगाउन ।

ख) कक्षा आठमा पदवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द खोजविन गरी छुट्याउन ।

ग) कक्षा आठका विद्यार्थीवर्गहरूको स्तर अनुरूप त्यसको सान्दर्भिकताको मापन गर्न ।

घ) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरू पहिल्याई तीनको सरलता र जटिलताका बारेमा जानकारी हासिल गर्न ।

ड) कक्षा आठका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका साथै सम्बन्धित निकायलाई सुझाव तथा सल्लाह प्रदान गरिने भएकाले ।

अध्ययनको सीमा

यस शोधको अध्ययनको सीमा तल दिएका निम्नलिखित आधारहरूलाई मध्यनजर गरी तयार गरिएको छ :

- क) प्रस्तुत अध्ययन कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली पाठ्यक्रम विकासकेन्द्र, सानोठिमी भक्तपुरको पाठ्यपुस्तकमा समावेश कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा मात्र सीमित गरिएको छ ।
- ख) प्रस्तुत अध्ययन कक्षा आठको पाठ्यपुस्तकका कथा, जीवनी र वादविवाद विधाका कोशीय शब्दहरू (नाम, सर्वनाम, विशेषण र अव्यय)मा मात्र सीमित गरिएको छ ।
- ग) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरूको वर्णानुक्रम र वर्गीकरण नेपाली बृहत् शब्दकोशको प्रविष्टिका आधारमा गरिएको छ ।
- घ) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दमा पनि दोहोरिएकालाई पनि समावेश गरिएको छ ।
- ड) कक्षा आठका प्रस्तुत अध्ययनमा कुनै पनि अभ्यासका खण्डहरूलाई समावेश गरिएको छैन ।
- च) कक्षा आठका आगन्तुक शब्दहरूको सरलता र जटिलता पत्ता लगाउने प्रयास गरिएको छ ।

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

पूर्वकार्यको समीक्षा

कुनै पनि अनुसन्धान गर्नु पूर्व यस विषयसँग सम्बन्धित पहिले आएका अनुसन्धानहरूको सिंहावलोकन गर्न आवश्यक हुन्छ। पूर्वकार्यको समीक्षाले अनुसन्धानको विषय र शीर्षकको पुनरावृत्ति हुनबाट जोगाउनका साथै आफ्नो शीर्षकसँग मिल्दाजुल्दा विषयवस्तुका अध्ययन पनि गर्न सकिन्छ। यस प्रकारको समीक्षाले शोध अनुसन्धानलाई ओजपूर्ण एवम् प्रभावकारी बनाउने गर्दछ। यस प्रकार पूर्वकार्यको समीक्षाको महत्त्वलाई बुझ्दै शब्दभण्डारको क्षेत्रमा भएका विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय शोध अनुसन्धानको गहन अध्ययन गर्दै ती विभिन्न अनुसन्धानकर्ता तथा उनीहरूले गरेका शोध अनुसन्धानका महत्त्वपूर्ण उपलब्धिहरूलाई निम्न अनुसार चर्चा गर्न सकिन्छ।

सर्वप्रथम शब्दभण्डारको अध्ययनको थालनी सन् १९२१ र १९३१ मा थर्नडाइक तथा सन् १९३६ मा हर्नले प्रौढ सम्बन्धी अध्ययन गरेका थिए। अध्ययनकै सिलसिलामा सन् १९४६ मा एडवर्डस सम्बन्धी मिनिभायसहरूले बेलायतका बालबालिकाहरूको शब्दावली सम्बन्धी अध्ययन गरेको पाइन्छ। (पा.वि.पत्रिका २०४२, पूर्णाङ्क १५)

आचार्यद्वारा (२०५४) 'कक्षा पाँच पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको शब्दभण्डार क्षमताको अध्ययन' शीर्षकमा अध्ययन गरिएको छ। जसअनुसार बहुसङ्ख्यक विद्यार्थीहरूको शब्दभण्डार क्षमता माथि रहेको देखाएका छन्। क्षेत्रका दृष्टिले उपत्यकामा विद्यार्थीहरूको क्षमता मध्यमानभन्दा माथि रहेको स्थानीयताका दृष्टिले गाउँ सहर दुवै क्षेत्रका विद्यार्थीहरूको क्षमता बहुसङ्ख्यक रूपमा सन्तोषजनक देखिएको, दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्नेको क्षमता भने मध्यमानभन्दा कम भएको तर पहिलो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्नेको क्षमता भने बढी रहेको, उमेर समूहका दृष्टिले ११-१४ वर्षका विद्यार्थीहरूको क्षमता मध्यमानभन्दा माथि नै देखाइएको छ। पहिचानात्मक शब्दमा पनि क्षमता राम्रो छ भने उत्पादनात्मक शब्दमा भने धेरैजसोको क्षमता मध्यमानभन्दा तल रहेको देखाइएको छ।

गौतम (२०५५) ले 'कक्षा-३ को मेरो नेपाली किताबमा प्रयुक्त शब्दभण्डारको विश्लेषण' शीर्षकमा स्रोत र वर्गका आधारमा शब्दहरूको विभाजन गरेका छन् । यसमा स्रोतका आधारमा तद्भव शब्दहरूको प्रयोग बढी भएको (२८५०) र तत्सम शब्द दोस्रो स्थानमा (४४९) त्यसपछि आगन्तुक शब्द (१७३) रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

थापा (२०६१) द्वारा 'कक्षा १० को 'नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट तत्सम शब्दहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधकार्य गरेको पाइन्छ । सो शोधमा कक्षा १० को नेपाली पाठ्यपुस्तकका तत्सम शब्दहरू पहिल्याउँदा जम्मा १५९१ शब्दहरूमध्ये १३०७ ओटा तत्सम शब्दहरू रहेको देखाइएको छ । ती तत्सम शब्दवर्गको स्थिति, सर्गको स्थिति, निर्माण तथा बनोट प्रक्रियासमेत खुलाएर अध्ययन गरिएको छ । तत्सम शब्दहरूको तुलनामा तद्भव र आगन्तुक शब्दहरूको उपस्थिति बढी भएको, स्तर र तहअनुसारको शब्दभण्डारको छनौट नगरिएको, कुनै पाठमा सरल त कुनै पाठमा अत्यधिक कठिन शब्दहरू राखिएको जस्ता निष्कर्षहरू निकाल्दै यिनै पक्षलाई ध्यान दिएर पुस्तक निर्माण गर्नुपर्ने सुझावहरू प्रस्तुत शोधकार्यमा दिइएको छ ।

भट्टराई (२०६७) द्वारा स्नातकोत्तर तह पाठ्यांश प्रयोजनका लागि तयार गरिएको 'कक्षा ५ को नेपाली' पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट तत्सम शब्दहरूको स्थिति केलाउने कार्य गरेका छन् । पुस्तकालयीय विधिलाई मात्र प्रमुख आधार मानेर गरिएको प्रस्तुत शोधकार्यमा कक्षा ५ को नेपालीमा तत्सम शब्दहरूको स्थिति सन्तोषजनक नै रहेको तत्सम सर्वनाम, क्रियापद तथा निपात गरी तीनवर्गको वितरण त शून्य नै रहेको जस्ता निष्कर्ष निकालिएको छ । त्यसैले सर्वनाम, क्रियापद र निपातका तत्सम शब्द पर्ने गरी पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्नुपर्ने सुझाव दिएका छन् ।

नेपाल (२०६९) स्नातकोत्तर तहको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको 'कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा र जीवनी विधामा प्रयुक्त शब्दभण्डारको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्रमा कक्षा ८ को नेपाली किताबमा प्रयुक्त कथा र जीवनी पाठ अन्तर्गतका विभिन्न शब्दहरूलाई स्रोत तथा पदवर्गका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरेको पाइन्छ । पुस्तकालयीय विधिमा आधारित यस शोध अनुसन्धानमा प्रत्येक पाठका शब्दसङ्ख्या तथा पदवर्गलाई प्रतिशतमा समेत देखाइएको छ । निष्कर्षमा तद्भव शब्दहरूको प्रयोग बढाउनुपर्ने, उखान

टुक्काको प्रयोग कम भएकाले बढाउनुपर्ने अनावश्यक रूपमा शब्दहरूको आवृत्ति गराउनु नहुने जस्ता कुराहरू रहेका छन् ।

काठमाडौं शिक्षा क्याम्पसको लघुपरियोजना कार्यक्रम अन्तर्गत अधिकारी र शर्माले “कक्षा तीन पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको शब्द भण्डार” शीर्षकमा एक अनुसन्धान गरेका छन् । हालसम्मको अध्ययन अनुसन्धानमध्ये यसलाई एक भरपर्दो, विश्वासिलो र सम्बन्धित विषय क्षेत्रमा सीमित रहेर गरिएको सान्दर्भिक अनुसन्धान मानिन्छ । उक्त अनुसन्धानको निष्कर्षमा शब्दभण्डार क्षमता सन्तोषजनक रहेको, पहिलो भाषा नेपाली हुने र दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरूका बीचमा अन्तर नरहेको, पहिचानात्मक शब्दभण्डार सम्बन्धी क्षमतामा भने समग्र रूपमा राम्रो परिणाम नरहेको कुरा उल्लेख गरिएको छ । स्थानका आधारमा सहरिया परिवेशका छात्रछात्राहरूको तुलनामा ग्रामीण परिवेशका छात्रछात्राहरूको स्तर थोरै रहेको भन्ने निष्कर्ष देखिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका अध्ययन अनुसन्धानहरूलाई दृष्टिगत गर्दा नेपाली भाषाको शब्दभण्डार सम्बन्धी अध्ययन हुँदै नभएको अवस्था भने होइन । शब्दभण्डारको अध्ययन अन्तर्गत आगन्तुक शब्दहरूमाथि गरिएको अनुसन्धान अझ न्यून रहेको देखिन्छ । त्यसैले शब्दभण्डार अन्तर्गतको आगन्तुक शब्दहरूमा पनि शोध अनुसन्धान हुनुपर्ने तर्फ ध्यान केन्द्रित हुन आवश्यक देखिन्छ । समग्रमा पूर्वकार्यको अध्ययन र समीक्षाबाट आगामी कार्यको दिशानिर्देश प्राप्त भएको छ ।

अध्ययनमा पूर्वकार्यको उपयोगिता

कुनै पनि शोध अनुसन्धान गर्नु पूर्व सो विषयसँग सम्बन्धित पहिले आएका शोध अनुसन्धानहरूको सिंहावलोकन गर्नु अति आवश्यक हुन्छ । पूर्वकार्यबाट आफूले गर्ने कार्यको अगाडि त्यस्ता कार्य भए नभएको जानकारी प्राप्त हुन्छ । त्यसकारण पूर्वकार्यको अध्ययनबाट आफूले गर्नुपर्ने कार्यको कार्यदिशा स्पष्ट हुन्छ । यसैबाट पहिलो बाँकी रहेको अध्ययनका विभिन्न क्षेत्रहरूको पहिचान गरी आफ्नो अध्ययनलाई नवीन तथा उपयोगी बनाउन सकिन्छ । जसको फलस्वरूप अध्ययन अनुसन्धानकर्ताहरूका लागि एक उपयोगी अध्ययनको स्रोत पनि बन्न सक्छ ।

यस अनुसन्धान कार्यको थालनी पूर्व गरिएका विभिन्न अनुसन्धानकर्ताहरूको शोध अध्ययनबाट शब्दभण्डारको क्षेत्रमा शोधकार्य सम्पन्न गर्दा बढी जसो तत्सम शब्दमा शोध

गरेको पाइयो । ती शोधपत्रमा पदवर्गका आधारमा बढी अध्ययन भएको, विभिन्न विधाहरूलाई विशिष्टकरण गरी अध्ययन गरेको पाइयो । शब्दभण्डार अन्तर्गत तद्भव तथा आगन्तुक शब्दहरूमा शोध अनुसन्धानको मात्रा कम भएको अवस्था देखियो । सम्बन्धित पक्षलाई दिइएका सुझावहरू सान्दर्भिक देखिए ।

यस प्रकारले पूर्वकार्यको अध्ययन गर्दा आफूलाई शोधकार्यलाई अगाडि बढाउन मार्गदर्शकको रूपमा यी शोधकार्यहरू रहेको पाइयो । यस प्रकारका अनुसन्धानहरू भविष्यमा अत्यन्तै उपयोगी हुनेछ भन्ने ठानिएको छ ।

सैद्धान्तिक अवधारणा

अवधारणात्मक ढाँचा भाषा मानवीय उच्चारण अवयवबाट उच्चारित विचार विनिमयको माध्यम हो । यो अर्थयुक्त र सम्प्रेषणीय हुन्छ । भाषा मानवीय भावना विनिमयका निमित्त प्रयोगमा ल्याइने जीवन्त र प्रभावकारी वस्तु पनि हो । भाषा समाजबाट अभिप्रेरित सामाजिक वस्तु पनि हो । भाषा समाजमा नै सञ्चालित हुने गर्दछ । भाषाले समाजपिच्छे, भूगोलपिच्छे र राष्ट्रपिच्छे फरक विशेषता बोकेको हुन्छ (ढकाल, २०६७:१) ।

शब्दभण्डारसँग सम्बन्धित शोधपत्र भएकाले शब्दसम्बन्धी विभिन्न प्रसङ्ग तथा चिनारीको चर्चा निम्न अनुसार गरिन्छ । शब्दलाई विभिन्न किसिमले चिनाइएको छ :

“शब्द” धातुमा “अ” (घञ्) प्रत्यय लागि बनेको छ । यसको शाब्दिक अर्थ “आवाज” हुन्छ । (लुइँटेल, २०५३:१९६) । शब्दका मुख्य स्वरूपहरू ती हुन्, जुन उच्चारण गरिन्छन्, सुनिन्छन्, मस्तिष्कद्वारा लिइन्छन् र त्यसको अर्थ हुन्छ (तिवारी, २०२०) । स्वनिमिक र लेखीय आकारको अर्थयुक्त लघुतम स्वतन्त्र भाषिक एकाईलाई शब्द भनिन्छ (शर्मा, २०६३:५५) । एक वा एकभन्दा बढी रूपबाट बनेका अर्थयुक्त भाषिक एकाईलाई शब्द भनिन्छ (अधिकारी, २०६३:७७) । शब्द उत्पत्तिको दृष्टिकोणले यो संस्कृतको मूल शब्द हो हिन्दीमा पनि यसलाई शब्द नै भनेर पुकारिन्छ । यसको अर्को अर्थ ध्वनि उत्पन्न गर्नु हो । यसलाई अङ्ग्रेजीमा वर्ड, डचमा वर्ड, ल्याटिनमा भर्बोम, ग्रीकमा लिरो भनिन्छ । यसको अर्थ मुख्य गरेर ध्वनिसँग सम्बन्धित हुन्छ (तिवारी, २०२०:६३४-६५५) । अनुभूति विषयलाई व्यक्त गरिने वर्णनात्मक र ध्वन्यात्मक ध्वनि, आवाज, वर्ण वा समूहबाट कुनै अर्थ बुझाउने ध्वनि सार्थक पद, लवज शब्द हो (बृहत नेपाली शब्दकोष, २०६०, १२६३) । ध्वनि तथा ध्वनि

समूह जसले स्वतन्त्र रूपमा अर्थ प्रदान गर्न सक्छ, त्यसलाई भाषा भनिन्छ (अक्सफोर्ड डिक्सनरी १९८९, १४७१) २००५, १७५८ ।

माथिका परिभाषाहरूलाई दृष्टिगत गर्दा निष्कर्षमा के भन्न सकिन्छ भने एक वा एकभन्दा बढी अक्षरहरूको सार्थक ध्वनि वा अक्षर समूहलाई शब्द भनिन्छ । शब्दहरूको विस्तृत भण्डारलाई शब्दभण्डार भनिन्छ ।

शब्दहरूको वर्गीकरण

शब्दको वर्गीकरणको सम्बन्धमा विभिन्न विद्वानहरूको भिन्नाभिन्नै आधार प्रस्तुत गरेता पनि यसलाई निम्न आधारमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ ।

शब्दहरूलाई वर्गीकरण गर्ने आधारहरू निम्नलिखित पाँचवटा रहेको पाइन्छ:

- स्रोतका आधारमा
- व्युत्पत्तिका आधारमा
- रचनाका आधारमा
- कार्यका आधारमा
- अर्थका आधारमा

उपर्युक्त आधारहरूमध्ये स्रोत र कार्य (पदवर्गको आधारमा) वर्गीकरण गरी देखाइएको छ

स्रोतका आधारमा नेपाली शब्दको वर्गीकरण

शब्दको मूलथलो अर्थात् शब्द आएको ठाउँलाई शब्दस्रोत भनिन्छ । स्रोतका आधारमा पनि नेपाली शब्दको वर्गीकरण गरिन्छ । नेपाली भाषाको जननी भाषा भनेकै संस्कृत भाषा हो । नेपाली भाषाको विकास संस्कृत भाषाबाट प्राकृत, अप्रभंश हुँदै नेपाली भाषामा परिणत भएको पाइन्छ । नेपाली भाषामा लगभग ७० प्रतिशतभन्दा बढी संस्कृत भाषाबाट आई नेपाली भाषामा प्रयोग भएका छन् । संस्कृत भाषाबाट नेपाली भाषामा दुई ढङ्गबाट शब्दहरूले प्रवेश गरेका छन्: परिवर्तन नभई र परिवर्तन भएर । संस्कृतका अतिरिक्त अन्य स्वदेशी तथा विदेशी भाषाबाट नेपाली भाषामा शब्दहरू आएका छन् । जसलाई आगन्तुक शब्दका रूपमा लिइएको छ । शब्दको स्रोत भन्ने वित्तिकै शब्दको मुहान

भन्ने बुझिन्छ । यसका आधारमा नेपाली शब्दलाई मौलिक र आगन्तुक शब्द गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको पाइन्छ ।

क) मौलिक शब्द

मूल+इक=मौलिक शब्दको अर्थ आफ्नै स्रोत भन्ने बुझिन्छ । नेपाली भाषाको मौलिक स्रोत भनेकै संस्कृत भाषा हो । नेपाली भाषामा मौलिक शब्दहरूलाई प्रयोगका हिसाबमा तत्सम् र तद्भव गरी दुई भागमा राखिएको छ ।

अ. तत्सम शब्द

तत् भनेको त्यो, सम भनेको उस्तै भन्ने अर्थ लाग्दछ । संस्कृतमा भाषा जस्तो शब्द प्रयोग गरिएको छ तस्तै रूप परिवर्तन नगरी नेपालीमा प्रयोग भएको भएको शब्दलाई तत्सम भनिन्छ ।

ख. तद्भव शब्द

संस्कृत भाषाबाट नेपाली भाषामा आउँदा आफ्नो वास्तविक स्वरूपमा परिवर्तन भई आएका शब्दहरूलाई तद्भव शब्द भनिन्छ, जस्तै: अँध्यारो, आगो, साउन भदौ आदि ।

ग. आगन्तुक शब्द

संस्कृत भाषा बाहेक अन्य भाषाबाट नेपालीमा आएका शब्दलाई आगन्तुक शब्द भनिन्छ । मौलिक स्रोत र संस्कृतबाहेक अन्य राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय भाषाबाट आई नेपाली भाषामा प्रयोग भएका शब्दलाई आगन्तुक शब्द भनिन्छ । आगन्तुक शब्द स्वदेशी र विदेशी गरी जम्मा दुई किसिमका छन् । स्वदेशी आगन्तुक शब्दलाई देशज भनिन्छ भने विदेशी आगन्तुक शब्दलाई विदेशज भनिन्छ ।

अ) देशज

स्वदेशभित्रकै विभिन्न भाषा तथा भाषिकाहरूबाट आएका नेपाली शब्दहरूलाई देशज आगन्तुक शब्द भनिन्छ, जस्तै: पर्खाल, गुन्द्रुक, पसल (नेवारी), पटुका, रक्सी (मगर), डम्फू, माइच्याङ, थेवा, सेलो, च्याङ्बा (तामाङ) आदि ।

आ) विदेशज

नेपालमा बोलिने भाषा बाहेकका विदेशी भाषाबाट नेपाली भाषामा आएका शब्दहरूलाई विदेशज आगन्तुक शब्द भनिन्छ, जस्तै: कलेज, पुलिस, कर्फ्यू (फ्रेन्च), सेमिनार, फरेनहाइट (जर्मन) र मालिक, दुनियाँ, इनाम (अरबी) आदि ।

परिवर्तन हुने र परिवर्तन नहुने आधारमा आगन्तुक शब्दहरूलाई दुई भागमा बाँडिएको छ ।

अ) परिवर्तित आगन्तुक शब्द

अन्य भाषाहरूबाट त्यसको स्वरूपमा केही रूप फेरिएर नेपाली भाषामा आएका आगन्तुक शब्दहरूलाई परिवर्तित आगन्तुक शब्द भनिन्छ, जस्तै: थिएटर, कप्तान, खिष्ट आदि ।

आ) अपरिवर्तित आगन्तुक शब्द

अरू भाषाबाट जस्ताको तस्तै रूपमा नेपाली भाषामा प्रवेश पाएका शब्दहरूलाई अपरिवर्तित आगन्तुक शब्द भनिन्छ, जस्तै: तेक्वान्दो, क्याम्पस, कोट, फोटो, कम्प्युटर, मोबाइल आदि ।

कार्यका आधारमा वर्गीकरण

वाक्यमा प्रयोगमा आएका जुनसुकै शब्दले खास किसिमको कार्य गरेका हुन्छन् । यहाँ कार्य भन्नाले व्याकरणात्मक कार्यलाई बुझ्नु पर्दछ (शर्मा, २०५३:५८) ।

वाक्यमा प्रयुक्त हुँदा रूप परिवर्तन हुने र नहुने आधारमा शब्दको वर्गीकरण गरिन्छ । यस आधारमा शब्दका दुई प्रकार हुन्छन् ।

क) विकारी (परिवर्तनशील)

नाम

सर्वनाम

विशेषण

क्रिया

ख) अविकारी (अपरिवर्तनशील)

क्रिया विशेषण

नामयोगी

विस्मयादिवोधक

संयोजक

निपात

क) विकारी

रूप चलने तथा रूप परिवर्तन हुनेलाई विकारी भनिन्छ, (अधिकारी, २०४९:१४) । बदलिने स्वभावको रूप परिवर्तन हुनेलाई विकारी भनिन्छ (पोखरेल, २०६०:१४५) । विकारी शब्दलाई चार भागमा वर्गीकरण गरी देखाउन सकिन्छ ।

अ) नाम

नाम भनेको व्यक्ति वा वस्तु (प्राणी, ठाउँ, पदार्थ, धर्म, गुण) आदिलाई बुझाउने शब्द हो । नामलाई संज्ञा पनि भनिन्छ, जस्तै: मानिस, पहाड, थुप्रो, विद्यालय, पानी आदि ।

आ) सर्वनाम

नाम वा नामपद पुनरुक्ति रोक्न त्यसको सट्टामा आउने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ । सर्वनामले नामको जस्तो प्रत्यक्षरूपमा खास व्याक्ति वस्तु वा धारणालाई जनाउँदैन । यसले सन्दर्भ मात्र जनाउने गरी सर्वनामको शाब्दिक अर्थ सबैको नाम भन्ने बुझिन्छ, जस्तै: म, हामी, तिमी, उनी, तिनी, त्यो, यो, उ, के, कुन आदि ।

इ) विशेषण

नामिक पदको अर्थ स्पष्ट गर्ने वा वर्णन गर्ने, सीमित वा विशिष्ट बनाउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ । विशेषतः कुन, कत्रो, कति, कस्तो आदि प्रश्नको जवाफमा आउने शब्द नै विशेषण हो, जस्तै: सेतो, मोटो चौथो, सम्पूर्ण आदि ।

ई) क्रिया

घटना, प्रक्रिया, गतिविधि जस्ता कार्यव्यापार जनाउने शब्दलाई क्रिया भनिन्छ । वाक्यमा आउने अन्य शब्दहरूलाई सङ्गठित गर्नमा क्रियाको महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी हुन्छ । जस्तै: गन्यो, माछ, खानेछ, जानेछ, भयो आदि ।

ख) अविकारी (रूप नचल्ने)

विकार नदेखिने, शब्दका रूपको परिवर्तन नहुनेलाई अविकारी भनिन्छ । अविकारी शब्दहरू पाँच प्रकारका हुन्छन् ।

अ) क्रियायोगी

क्रियाको विशेषता तथा परिवेश जनाउने शब्दलाई क्रियायोगी भनिन्छ । यसबाट रीति, आवृत्ति आदि विशेषता र काल, स्थान, हेतु, परिणाम, प्रयोजन सर्त, स्थिति आदि परिवेश बुझाउने हुन्छ, जस्तै: आज, बारम्बार फटाफट, यसरी, वरिपरि आदि ।

आ) नामयोगी

विभिन्न किसिमको अर्थगत सम्बन्ध जनाउन नाम वा स्थानीय शब्दसँग नाम आवद्ध भएर आउने शब्दलाई नामयोगी भनिन्छ, जस्तै: भोलाभिन्न, बाटामुनि, खाटमाथि, श्यामसँग आदि ।

इ) संयोजक

शब्द, पदावली, वाक्यांश र वाक्यहरूलाई जोड्ने अव्यय शब्दलाई संयोजक भनिन्छ, जस्तै: र, पनि, वा, तर, किनकि, परन्तु, तथा, यसर्थ, किन्तु आदि ।

ई) निपात

वाक्यमा प्रयोग भएको शब्दको अर्थलाई वा सिङ्गै वाक्यको अर्थलाई जोड दिने वा प्रष्ट्याउने अव्यय शब्दलाई निपात भनिन्छ, जस्तै:-त, पो क्यारे, नै, तै, खै हँ, हौ, व्यरे आदि ।

उ) विस्मयादिबोधक

केही शब्दहरू प्रायः वाक्यका अगाडि पृथक् रूपमा आई त्यसमा व्यक्त अवधारणा माथि विभिन्न मनोभाव जनाउने गर्दछन् यस्ता शब्दलाई विस्मयादिबोधक शब्द भनिन्छ, जस्तै: आहा !, कठै !, विचरा !, ऐया ! आदि ।

अध्याय तीन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

अध्ययनको ढाँचा

अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गर्न विभिन्न अनुसन्धानको ढाँचाहरूको प्रयोग गरिन्छ । ती ढाँचाहरूमा ऐतिहासिक, क्षेत्रीय अध्ययन, वर्णनात्मक, परिमाणात्मक तथा पुस्तकालयीय र गुणात्मक ढाँचाहरू पर्दछन् । माथि उल्लेखित ढाँचाहरूमध्येबाट यस अनुसन्धानका लागि पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरी कार्य सम्पन्न गरिएको छ । अतः यस पुस्तकालयीय विधिको सम्बन्धमा सामान्य धारणात्मक परिचय दिइन्छ ।

पुस्तकालयीय कार्य

सम्पूर्ण रूपमा पुस्तकालयमा आधारित भएर गरिने अनुसन्धान पुस्तकालयीय अनुसन्धान हो । पुस्तकहरू, विभिन्न लेख रचनाहरू, पत्रपत्रिकाहरू, अभिलेखहरू, ऐतिहासिक पुरातत्त्वका सामग्रीहरू आदिको अध्ययन गरी उक्त साधनहरूको सदुपयोग गर्ने र सोहीमाथि निर्भर रहेर गरिने अनुसन्धान पुस्तकालयीय अनुसन्धान हो । पुस्तकालयबाट प्राप्त तथ्याङ्कका आधारमा रहेर नयाँ चिन्तन र फरक व्याख्या विश्लेषण गर्न सकिने भएकाले त्यही सिद्धान्तका आधारमा साहित्यिक कृतिहरूको वस्तु तथ्यको सत्यापन गर्न सकिन्छ । यस्तो अनुसन्धान कला, भाषा, साहित्य, इतिहास, संस्कृति जस्ता विषय क्षेत्रमा बढी मात्रामा उपयोगी मानिन्छ ।

यहाँ सम्पन्न गर्न लागिएको अनुसन्धान कार्य पनि भाषासँग नै सम्बन्धित रहेकाले गर्दा यस कार्यलाई सम्पन्न गर्न पुस्तकालयीय विधि उपयुक्त हुने भएकाले यसैलाई आधार बनाई यो अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

नमुना छनोट कार्य

पुस्तकालयीय विधि अपनाएर शोधकार्य सम्पन्न गर्नका लागि यस विधिमा आधारित रही केही नमुनाहरू सङ्कलन गरी अध्ययन अनुसन्धान गर्नु अति आवश्यक मानिन्छ । त्यसकारण पुस्तकालयबाट उपलब्ध नमुनाहरू र क्याम्पसमा समेत उपलब्ध भएका केही नमुनाहरूको अध्ययन पश्चात शोधकार्यका लागि प्राप्त नमुनाहरूका आधारमा भाषासँग सम्बन्धित नमुना छनोट गरी यस शोधकार्यलाई लेखन गरिएको छ ।

तथ्याङ्क सङ्कलनको स्रोत

यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोतका रूपमा पुस्तकालयीय विधि अन्तरगत आधिकारिक महत्त्वपूर्ण पुस्तकहरू, विषयगत पत्रिका, सन्दर्भसूची, शब्दकोश, शोध प्रतिवेदन तथा वेबसाइटहरूलाई लिइएको छ। यसका साथ साथै विषयगत समस्या समाधानका लागि विषयका विशिष्ट विद्वान र विशेषज्ञहरूसँग समेत आवश्यक परामर्श लिइएको छ।

तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन

यस अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क जुटाउनका लागि प्रयोग गरिएको तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनका रूपमा मुख्य गरी अध्ययन अवलोकनको प्रयोग गरिएको छ। साथै आवश्यकताका आधारमा छलफल र विशेषज्ञहरूको सल्लाह र सुझावलाई लिइएको छ।

तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

सामान्यतया, शब्दभण्डार सम्बन्धी अध्ययनमा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरिएको छ। यहाँ कक्षा आठको 'नेपाली' भाषा पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा प्रयुक्त शब्दभण्डार अन्तरगत आगन्तुक शब्दहरूको अध्ययन गर्नुपर्ने भएकाले सो संग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा निम्न विधिहरू अपनाइएको छ।

- क) सर्वप्रथम 'नेपाली' पाठ्यपुस्तकका कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा रहेका शब्दहरूलाई स्रोतका आधारमा छुट्याइएको छ।
- ख) छुट्याएका शब्दहरू मध्ये आगन्तुक शब्दहरूको देशज र विदेशज स्रोतका आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ।
- ग) उक्त शब्दहरूमा पनि देशज आगन्तुक शब्दमा कुन-कुन भाषाबाट आएका र विदेशज आगन्तुक शब्दहरू कुन कुन भाषाबाट आएका हुन सो छुट्याइएको छ।
- घ) पदवर्गका दृष्टिले छुट्याउँदा नाम, विशेषण र अव्यय शब्दहरूलाई मात्र आधार मानेर छुट्याइएको छ।
- ङ) शब्द गणना गर्दा दोहोरिएका शब्दहरूलाई एकभन्दा बढी पटक समावेश गरिएको छैन।
- च) विभक्ति, बहुवचन, बोध प्रत्यय लागेका शब्दहरूलाई अलग अलग गणना गरिएको छैन।

तथ्याङ्क विश्लेषण कार्य

माथि उल्लेख गरिएका शोधात्मक विषयवस्तु वा सामग्रीहरूको सङ्कलन र तयारी गरिसकेपछि तिनीहरूलाई पुस्तकालयीय विधि अन्तर्गत वर्णनात्मक र विश्लेषणात्मक विधि अपनाउँदै प्रस्तुतीकरण गरिएको छ । यसमा कक्षा आठको 'नेपाली' भाषा पाठ्यपुस्तकबाट लिइएका आगन्तुक शब्दहरूको वर्गीकरण स्रोत र कार्यका आधारमा नेपाली शब्दसागर र बृहत नेपाली शब्दकोषको गरिएको छ । जसमा प्राप्त गरेका आगन्तुक शब्दहरूको विभिन्न स्रोतबाट विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ :

- क) कक्षा आठको 'नेपाली' भाषा पाठ्यपुस्तकका कथा, जीवनी र वादविवाद विधाबाट छुट्याइएका शब्दहरूको गणना गरिएको छ ।
- ख) आगन्तुक शब्दहरूलाई देशज र विदेशज स्रोतका आधारमा विश्लेषण गरिएको छ ।
- ग) उक्त सङ्कलित आगन्तुक शब्दहरूलाई कुन-कुन भाषा परिवारबाट आएका हुन विश्लेषण गरिएको छ ।
- घ) पदवर्गमा नाम, विशेषण र अव्यय शब्दको मात्रै गणना गरिएको छ ।
- ङ) आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा विभक्ति, बहुवचन र बोध प्रत्यय लागेका शब्दहरूलाई छुट्याउने कार्य गरिएको छैन । सबैलाई सङ्गोलमै राखेर विश्लेषण कार्य अघि बढाइएको छ ।

अध्याय चार

तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण

आगन्तुक शब्दको व्याख्या र विश्लेषण

नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय पाठ्यक्रम विकासकेन्द्रद्वारा कक्षा आठका लागि तयार पारिएको नेपाली कक्षा आठ पाठ्यपुस्तकलाई शिक्षण सिकाइको महत्त्वपूर्ण साधनको रूपमा लिइन्छ। यसबाट विद्यार्थीहरूले पाठ्यक्रमद्वारा लक्षित सक्षमता हासिल गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षाका साथ यस पाठ्यपुस्तकलाई पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको योगदानको फलस्वरूप यो पाठ्यपुस्तक तयार भएको छ। यसको विषयवस्तु सम्पादन रजनी धिमाल र भाषा सम्पादन गणेशप्रसाद भट्टराईबाट भएको हो। यसमा रहेका कमी कमजोरीहरू हटाई अभै परिरस्कृत बनाउन शिक्षक, विद्यार्थी अभिभावक, बुद्धिजीवी एवम् सम्पूर्ण पाठकलाई समेत अनुरोध गरिएको यस पाठ्यपुस्तकमा निम्नअनुसारका विधाहरू रहेका छन्।

आधारभूत तह कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका २२ वटा पाठहरूमध्ये छवटा कथा, चारवटा कविता, चारवटा प्रबन्ध, चारवटा जीवनी, एकवटा चिठी, एकवटा निवेदन, एकवटा वादविवाद र एकवटा एकाङ्की समावेश गरिएको छ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा छवटा कथा, चारवटा जीवनी र एकवटा वादविवादलाई शोधको अनुसन्धानका रूपमा लिइएको छ। जसअन्तर्गत सुधा त्रिपाठीको 'भाग्य', शारदारमण नेपालको 'मित्रता', शान्तदास मानन्धरको 'एउटा घटना', विजय चालिसेको 'ठग समातियो', लेखक नखुलाइएको 'सिंह र स्यालको कथा' र चेतन वाशिष्ठको 'स्वाभिमान' जस्ता कथाहरू, 'देवकुमारी थापा', भूगोलविद हर्क गुरुङ', 'साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुर' र 'सर आइजाक न्युटन'का जीवनीहरू रहेका छन् भने 'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान' भन्ने वादविवाद रहेको छ।

क्र.सं.	कथाकार	कथा
१.	सुधा त्रिपाठी	भाग्य
२.	शारदारमण नेपाल	मित्रता
३.	शान्तदास मानन्धर	एउटा घटना
४.	विजय चालिसे	ठग समातियो
५.	अप्रकाशित	सिंह र स्यालको कथा
६.	चेतन वाशिष्ठ	स्वाभिमान

क्र.सं.	जीवनीकार	जीवनी
१.	वेदकुमारी थापा	जीवनी
२.	भूगोलविद् हर्क गुरुङ	जीवनी
३.	साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुर	जीवनी
४.	सरआइज्याक न्युटन	जीवनी

क्र.सं.	वादविवाद
१.	विज्ञान आभिशाप नभई वरदान

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

‘भाग्य’ कथा

कथाकार सुधा त्रिपाठीको भाग्य कथामा भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषा र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार छवटा आगन्तुक शब्द रहेको देखिन्छ, जस्तै:

कापी,	गरिब,	प्लेट
लोसे,	वेचैन,	स्कूल

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	फारसी	गरिब, लोसे, वेचैन	३
२.	अङ्ग्रेजी	कापी, प्लेट, स्कूल	३

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा कथाकार सुधा त्रिपाठीको 'भाग्य' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा जम्मा ६ वटा आगन्तुक शब्दहरू पाइन्छ। ती शब्दहरू सबै विदेशी आगन्तुक शब्दहरू रहेका छन्। यी शब्दहरूका ३ वटा फारसी र ३ वटा अङ्ग्रेजी भाषाबाट आएका छन्।

शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

तालिका नं. ४.२ शब्द वर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरू

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्दहरू	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	कापी, प्लेट, स्कुल	३
२.	विशेषण	गरिब, बेचैन, लोसे	३

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'भाग्य' कथामा रहेका आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत विश्लेषण गर्दा कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूमध्ये ३ वटा नाम शब्द र ३ वटा विशेषण शब्दहरू प्रयोग भएको पाइन्छ। नाम र विशेषण बाहेक अन्य कुनै पनि शब्दवर्गको प्रयोग भएको पाइँदैन। यसरी कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूमा नाम र विशेषण बराबर रहेको पाइन्छ।

'मित्रता' कथा

यस कथामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोत र शब्दवर्गका आधारमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ। यस 'मित्रता' कथामा जम्मा ७ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो, जस्तै:

मद्दत,   मात,   फुर्सद,   असल
मैदान,   कोसिस,   माफी

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.३ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अरबी	मद्दत, मात, फुर्सत, माफी, असल	५
२.	फारसी	कोसिस, मैदान	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा शारदारमण नेपालको 'मित्रता' कथामा प्रयुक्त शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा यस कथामा जम्मा ७ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ। यस कथामा देशज शब्द आएको देखिँदैन भने विदेशज आगन्तुक शब्दहरूमा अरबीबाट ५ वटा र फारसीबाट २ वटा शब्द आएको पाइन्छ।

तालिका नं. ४.४ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्दहरू	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	मद्दत, मात, फुर्सत, मैदान, कोसिस, माफी	६
२.	विशेषण	असल	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'मित्रता' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत विश्लेषण गर्दा जम्मा ७ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ। जसमा ६ वटा नाम र १ वटा विशेषण शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ। यस कथामा नाम शब्दहरू बढी मात्रामा प्रयोग भएको र आंशिक रूपमा मात्र विशेषण शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ।

‘एउटा घटना’ कथा

कथाकार शान्तदास मानन्धरको ‘एउटा घटना’ कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोत तथा शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने जमर्को गरिएको छ । जसअनुसार उक्त कथामा जम्मा ९ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको पाइन्छ, जस्तै:

स्कूल	फुटबल	टिम
ओलम्पिक	तारिफ	किताब
सामेल	किनार	गमला

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.५ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अङ्ग्रेजी	स्कूल, फुटबल, टिम, ओलम्पिक	४
२.	अरबी	तारिफ, किताब, सामेल	३
३.	फारसी	किनार	१
४.	पोर्तगाली	गमला	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा ‘मित्रता’ कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोतका आधारमा विश्लेषण गर्दा जम्मा ९ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । उक्त शब्दहरू सबै विदेशज आगन्तुक शब्द रहेको पाइन्छ । यीमध्ये अङ्ग्रेजी ४ वटा, अरबी ३ वटा, फारसी १ वटा र पोर्तगाली १ वटा रहेका छन् ।

शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.६ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरूको वर्गीकरण

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	स्कूल, फुटबल, टिम, किनार, गमला, किताब, ओलम्पिक, सामेल	८
२.	विशेषण	तारिफ	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'मित्रता' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत विश्लेषण गर्दा कथामा प्रयुक्त शब्दहरूमध्ये नाम ८ वटा र विशेषण १ वटा शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ ।

'ठग समातियो' कथा

कथाकार विजय चालिसेको 'ठग समातियो' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोत तथा शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार उक्त कथामा ८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको पाइन्छ, जस्तै:

तेज	स्कूल	कलेज	मोटर
फोन	जवाफ	हुलिया	हाकिम

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.७ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	फारसी	तेज	१
२.	अङ्ग्रेजी	स्कूल, कलेज, मोटर, फोन	४
३.	अरबी	जवाफ, हुलिया, हाकिम	३

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकामा भाषास्रोतका आधारमा 'ठग समातियो' कथाको विश्लेषण गर्दा जम्मा ८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो। उक्त शब्दहरू सबै विदेशज आगन्तुक शब्द रहेको पाइन्छ। अङ्ग्रेजीबाट आएका ४ वटा, अरबीबाट आएका ३ वटा र फारसीबाट आएका १ वटा शब्दहरू उक्त कथामा प्रयोग भएको पाइन्छ।

शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.८ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	स्कूल, कलेज, मोटर, फोन, जवाफ, हुलिया, हाकिम	७
२.	विशेषण	तेज	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'ठग समातियो' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा कथामा प्रयुक्त ८ वटा शब्दहरूमध्ये ७ वटा नाम र १ वटा विशेषण शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ।

‘सिंह र स्यालको कथा’ कथा

कथाकार अज्ञात रहेको कथा ‘सिंह र स्यालको कथा’मा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोत र शब्दवर्गका आधारमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गर्न कार्य गरिएको छ। सो कथामा जम्मा ६ वटा मात्र आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो, जस्तै:

आपस	खुब	भलो
बदल,	शिकार	बाहेक

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.९ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	हिन्दी	आपस	१
२.	फारसी	खुब, बाहेक	२
३.	बङ्गाली	भलो	१
४.	अरबी	बदल, शिकार	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा ‘सिंह र स्यालको’ कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोतका आधारमा विश्लेषण गर्दा जम्मा ६ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो। उक्त शब्दहरू सबै विदेशज आगन्तुक शब्द रहेको पाइन्छ। यी मध्ये १ वटा हिन्दी, २ वटा फारसी, १ वटा बङ्गाली र २ वटा अरबीबाट आएको देखिन्छ।

शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१० : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	आपस, बदल, सिकार, वाहेक	४
२.	विशेषण	खुब, भलो	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'सिंह र स्यालको कथा' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूलाई विश्लेषण गर्दा जम्मा ६ वटा शब्दहरूमध्ये ४ वटा नाम र २ वटा विशेषण शब्दको प्रयोग भएको छ ।

'स्वभिमान' कथा

कथाकार चेतन वाशिष्ठको 'स्वभिमान' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूका भाषास्रोत तथा शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने जमर्को गरिएको छ । जसअनुसार उक्त स्वभिमान कथामा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको पाइन्छ, जस्तै:

जनरल	किनलक	स्युराज	हेस्टिङ्ग	जेम्स
मार्च	इष्टइन्डिया	लोगन	नोभेम्बर	गर्भनर
कर्कप्याट्रिक	रक्सी	ब्रिटेन	नक्स	म्यान
अक्टोवर	हियारसे	रेल	क्याम्प	नेपोलियन
मराठा	लर्ड	पेनिन्सुलर	शिख	मेजर
इडल्याण्ड	ब्राडसा	फ्रान्स		

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.११ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अङ्ग्रेजी	जनरल, हेस्टिङ्ग, इष्टइन्डिया, गर्भनर, ब्रिटेन, अक्टोवर, क्याम्पस, लर्ड, मेजर, ब्राडसा, किनलक जेम्स, लोगन, कर्कप्याट्रिक, नक्स, हिरारसे, नेपोलियन, पेनिन्सुलर, इङ्ल्याण्ड, फ्रान्स, स्युराज, मार्च, नोभेम्बर, रेल	२४
२.	भोजपुरी	रक्सी	१
३.	फारसी	म्यान	१
४.	मराठी	मराठा	१
५.	शिख	शिख	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाका आधारमा 'स्वभिमान' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोतका आधारमा विश्लेषण गर्दा जम्मा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ। उक्त शब्दहरू सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ। यीमध्ये २४ वटा अङ्ग्रेजी, १ वटा भोजपुरी, १ वटा फारसी, १ वटा मराठी र १ वटा शिख भाषाबाट आएका देखिन्छ।

शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१२ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	जनरल, हेस्टिङ्ग, इष्टइन्डिया, गर्भनर, ब्रिटेन, अक्टोवर, क्याम्प, लर्ड, मेजर, ब्राडसा, किनलक, जेम्स, लोगन, कर्कप्याट्रिक, नक्स, हियारसे, नेपोलियन, पेनिन्सुलर, इङ्ल्याण्ड, फ्रान्स, स्युराज, मार्ग, नोभेम्बर, भ्यान, रेल, मराठा, शिख, रक्सी	२८

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'स्वभिमान' कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत विश्लेषण गर्दा कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरू सबै नाम शब्दहरू प्रयोग भएको देखिन्छ ।

देवकुमारी थापाको जीवनी

देवकुमारी थापाको जीवनी विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोत र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार जम्मा ६ वटा आगन्तुक शब्दहरू भएको पाइन्छ, जस्तै:

असल	किताब	डिप्लोमा
कदर	सादा	हौसला

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१३ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अरबी	असल, किताब, कदर, हौसला	४
२.	अङ्ग्रेजी	डिप्लोमा	१
३.	फारसी	सादा	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकामा भाषास्रोतका आधारमा 'देवकुमारी थापाको जीवनी' विधामा जम्मा ६ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । जसअनुसार अरबी ४ वटा अङ्ग्रेजी, १ वटा र फारसी १ वटा आगन्तुक शब्दहरू पाइयो । ती सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइयो ।

शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१४ : शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	किताब, डिप्लोमा, कदर	३
२.	विशेषण	असल, सादा, हौसला	३

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा वेदकुमारी थापाको जीवनी विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्दा ३ वटा नाम शब्द र बाँकी रहेका ३ वटा विशेषण शब्द रहेको पाइयो । यसमा नाम शब्द र विशेषण शब्द ३/३ वटा बराबर प्रयोग भएको पाइन्छ ।

भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनी

भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनी विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोतका आधारमा र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार जम्मा २९ वटा आगन्तुक शब्दहरू भएको पाइन्छ, जस्तै:

प्रसाही	चिल्डेन	नक्सा	मलेसिया	फुडलिङ्ग
मायासेवो	स्कूल	एसिया	फेसेज	ताप्लेजुङ्ग
डादी	म्याट्रिक	पेसिफिक	अफ	एयरलाइन्स
तराँचे	आइ.ए.	सालिक	नेपाल	सरकार
हाइस्कूल	बेलायत	डेभलभमेन्ट	हेलिकप्टर	दरबार
पल्टन	एडनवरा	सेन्टर	घुन्सा	

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१५ : देशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	गुरुङ्गी	प्रसाही, मायासेवो, डादी, तराँचे	४
२.	शेर्पा	घुन्सा	१
३.	लिम्बू	फुडलिङ्ग, ताप्लेजुङ्ग	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, नेपाली बृहत् शब्दकोष

तालिका नं. ४.१६ : विदेशज आगन्तुक शब्द

१.	अङ्ग्रेजी	हाइस्कूल, पल्टन, चिल्ड्रेन, स्कुल, म्याट्रिक, आइ.ए., बेलायत, एडनवरा, एसिया, एण्ड, पेसिफिक, डेभलभमेण्ट, सेन्टर मलेसिया, फेसेज, अफ नेपाल, हेलिकप्टर, एयरलाइन्स	१८
२.	अरबी	नक्सा, सालिक	२
३.	फारसी	सरकार, दरबार	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिका नं. ४:१५ र ४:१६ मा भाषास्रोतका आधारमा 'भूगोलविद हर्क गुरुङ्ग'को जीवनी विधामा जम्मा २९ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । जसअनुसार ४:१५ मा देशज आगन्तुक शब्दहरूमा गुरुङ्गी ४ वटा, शेर्पा १ वटा र लिम्बू २ वटा आगन्तुक शब्दहरू प्रयोग भएको पाइयो भने विदेशज आगन्तुक शब्द तालिका नं. ४:१६ मा अङ्ग्रेजी भाषाबाट १८ वटा, अरबी भाषाबाट २ वटा र फारसी भाषाबाट २ वटा गरी जम्मा २२ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । देशज र विदेशज दुवै आगन्तुक शब्दहरू २९ वटा रहेको पाइन्छ ।

शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१७ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	प्रसाही, मायासेवो, डादी, तराँचे, हाइस्कूल, पल्टन, चिल्ड्रेन, स्कूल, म्याट्रिक, आइ.ए., बेलायत, एडनवरा, एसिया, एण्ड, पिसिफिक, डेभलभमेन्ट, सेन्टर, मलेसिया, फेसेज, अफ नेपाल, हेलिकप्टर, एयरलाइन्स, घुन्सा, फुडलिड, ताप्लेजुड, सरकार, दरबार, सालिक, नक्सा	२९

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनी' विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्दा २९ वटा नाम शब्दहरू मात्रै रहेको पाइयो । यसमा सबैजसो आगन्तुक शब्दहरू नाम शब्द नै प्रयोग भएको पाइन्छ ।

साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनी

साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनी विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोत र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार जम्मा १७ वटा आगन्तुक शब्दहरू उक्त जीवनीमा भएको पाइन्छ, जस्तै:

नोबेल	बेलायत	अङ्ग्रेजी	एसिया
लण्डन	बङ्गाली	सन	काबुलीवाला
भारती	कोलकाता	रक्तकरबी	हासिल
जोडसाँकु	अगस्त	मे	बखत
गोरा			

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्द

तालिका नं. ४.१८ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	बङ्गाली	कोलकाता, जोडसाँकु, काबुलीवाल, गोरा, रक्तकरबी, बङ्गाली	६
२.	अरबी	हासिल, बखत	२
३.	हिन्दी	भारती	१
४.	अङ्ग्रेजी	नोबेल, एसिया, सन, मे, बेलायत, लण्डन, अगस्ट, अङ्ग्रेज	८

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकामा भाषास्रोतका आधारमा साहित्यकार 'रवीन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनी' विधामा जम्मा १७ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । जसअनुसार बङ्गाली ६ वटा, अरबी २ वटा, हिन्दी १ वटा र अङ्ग्रेजी ८ वटा आगन्तुक शब्दहरू पाइयो । ती सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइयो ।

शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.१९ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	नोबेल, एसिया, सन, मे, कोलकाता, जोडसाँकु, बेलायत, लण्डन, काबुलीवाल, रक्तकरबी, अगस्ट, अङ्ग्रेजी, बङ्गाली, भारती, बखत	१५
२.	विशेषण	हासिल, गोरा	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा साहित्यकार 'रविन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनी' विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्दा १७ वटा आगन्तुक शब्दहरूमध्ये १५ वटा नाम आगन्तुक शब्द रहेको र २ वटा विशेषण आगन्तुक शब्द रहेको पाइयो । यसमा समेत धेरैजसो आगन्तुक शब्दहरू नाम शब्द नै प्रयोग भएको पाइयो ।

सरआइज्याक न्युटनको जीवनी

'सरआइज्याक न्युटनको जीवनी' विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोत र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसअनुसार जम्मा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरू उक्त जीवनीमा प्राप्त भएको पाइन्छ, जस्तै:

सर	ब्रुलस्थ्रोप	किङ्ग	वाइनोमियल	मार्च
आइज्याक	सिनियर	स्कुल	प्लेग	नजर
सरकार	न्युटन	हान्ना	क्याम्ब्रिज	प्रिज्म,
कदर	सन	एसकफ	ट्रिनिटी	टेलिस्कोप
डिसेम्बर	मार्गेरी	कलेज	ब्रिटिस	ब्रिटेन
ग्रामथाम	क्यालकुलस	प्रिन्सिपिया		

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्द

तालिका नं. ४.२० : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अङ्ग्रेजी	सरआइज्याक, न्युटन, डिसेम्बर, ब्रिटेन, ब्रुलस्थ्रोप, सिनियर, हान्ना, एसकफ, मार्गेरी ग्रामथाम, किङ्ग, स्कुल, क्याम्ब्रिज, ट्रिनिटी, कलेज, क्यालकुलस, वाइनोमियल, प्लेग, प्रिज्म, टेलिस्कोप, ब्रिटिस, सर, प्रिन्सिपिया, मार्च, सन्	२५
२.	फारसी	सरकार	१
३.	अरबी	कदर, नजर	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकामा भाषास्रोतका आधारमा 'सरआइज्याक न्युटन'को जीवनी विधामा जम्मा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो । जसअनुसार अङ्ग्रेजी २५ र फारसी १ वटा र अरबी २ वटा आगन्तुक शब्दहरू पाइयो । ती सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइयो ।

शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्द

तालिका नं. ४.२१ : शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	सरआइज्याक, न्युटन, सन्, डिसेम्बर, ब्रिटेन बुलश्रोप, हान्ना, एसकप, मार्गेरी, ग्रामथाम किङ्ग, स्कुल, क्याम्ब्रिज, ट्रिनिटी, कलेज, क्यालकुलस, वाइनोमियल, प्लेग, प्रिज्म, टेलिस्कोप, ब्रिटिस, सरकार, सर, मार्च, प्रिन्सिपया कदर, नजर	२७
२.	विशेषण	सिनियर	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'सरआइज्याक न्युटन'को जीवनी विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्दा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरूमध्ये २७ वटा नाम शब्द र बाँकी १ वटा विशेषण शब्द पाइयो । यसमा पनि नाम शब्दहरू नै धेरै प्रयोग भएको र धेरै थोरै विशेषण शब्द प्रयोग भएको पाइन्छ ।

'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान' वादविवाद

कक्षा आठको यस 'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान' भन्ने वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोतका आधारमा र शब्दवर्गगत आधारमा विश्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ । जसमा निम्न अनुसार २४ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको देखिन्छ, जस्तै:

प्लेग	नागासाकी	टेलिफोन	कम्प्युटर
कार	बम	क्यान्सर	मोबाइल
रेल	जहाज	अमेरिका	एड्स
इन्टरनेट	मोटर	विफर	हिरोसिमा
रेडियो	ट्याक्टर	राइसकुकर	माइक्रोफोन
ओजोन	टेलिभिजन	गरिब	तनाव

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.२२ : विदेशज आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	भाषास्रोत	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	अङ्ग्रेजी	कम्प्युटर, रेल, मोटर, कार, जहाज, विफर, प्लेग, बम, अमेरिका, क्यान्सर, एड्स, रेडियो, टेलिफोन, टेलिभिजन, मोबाइल, इन्टरनेट, ट्याक्टर, राइसकुकर, माइक्रोफोन, ओजोन	२०
२.	जापानी	हिरोसिमा, नागासाकी	२
३.	अरबी	गरिब	१
४.	हिन्दी	तनाव	१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

प्रस्तुत तालिकामा भाषास्रोतका आधारमा 'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान' वादविवाद विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइयो । जसमध्ये २० वटा अङ्ग्रेजी, २ वटा जापानी १ वटा अरबी र १ वटा शब्द हिन्दी भाषाबाट आएको पाइयो ।

शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण

तालिका नं. ४.२३ : शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्द

क्र.सं.	शब्दवर्ग	शब्द	शब्द सङ्ख्या
१.	नाम	कम्प्युटर, रेल, मोटर, कार, जहाज, विफर, प्लेग, बम, अमेरिका, हिरोसिमा, नागासाकी, क्यान्सर, एड्स, रेडियो, टेलिफोन, टेलिभिजन, मोबाइल, इन्टरनेट, ट्याक्टर, राइसकुकर, माइक्रोफोन, ओजोन	२२
२.	विशेषण	गरिब, तनाव	२

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

उक्त तालिकाको आधारमा 'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान' वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूलाई शब्दवर्गको आधारमा विश्लेषण गर्दा २२ वटा नाम शब्द र २ वटा विशेषण शब्द रहेको पाइयो ।

आगन्तुक शब्दको स्रोतको आधारमा कथा, जीवनी र वादविवाद विधाको तुलना

आगन्तुक शब्दको प्रयोगका आधारमा कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तक (२०७४) का ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी र १ वटा वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूलाई स्रोतगत तथा शब्दवर्गगत रूपमा तुलना गरिएको छ ।

तालिका नं. ४:२४ : स्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दहरूको तुलना

शीर्षक	अङ्ग्रेजी	फारसी	अरबी	पोर्तगाली	हिन्दी	बङ्गाली	भोजपुरी	मराठी	शिख	जापनी	गुरुङ्गी	शेर्पा	लिम्बू	जम्मा
भाग्य कथा	३	३												६
मित्रता कथा		२	५											७
ठग समातियो कथा	४	१	३											८
सिंह र स्याल कथा		२	२		१	१								६
स्वभिमान कथा	२४	१					१	१	१					२८
एउटा घटना कथा	४	१	३	१										९
देवकुमारी थापा जीवनी	१	१	४											६
भूगोलविद हर्क गुरुङ जीवनी	१८	२	२								४	१	२	२९
साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुर जीवनी	८		२		१	६								१७
सरआइज्याक न्युटन जीवनी	२५	१	२											२८
विज्ञान अभिशाप नभई वरदान वादविवाद	२०		१		१					२				२४
जम्मा आगन्तुक शब्द														१६८
देशजका आधारमा आगन्तुक शब्द											४	१	२	७
विदेशजका आधारमा आगन्तुक शब्द	१०७	१४	२४	१	३	७	१	१	१	२				१६१

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथा, जीवनी तथा वादविवाद विधाहरूमा रहेका आगन्तुक शब्दहरूलाई भाषास्रोतका आधारमा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी र १ वटा वादविवादमा जम्मा १६८ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइयो ।

भाषास्रोतका आधारमा हेर्दा ७ वटा देशज र १६१ वटा विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ । देशज आगन्तुक शब्दमा ४ वटा जुरुङ्गी, १ वटा शेर्पा र २ वटा लिम्बू भाषाबाट गरी ७ वटा आएको पाइन्छ भने विदेशज आगन्तुक शब्दहरू जम्मा १६१ मा अङ्ग्रेजी १०७ वटा, फारसी १४ वटा, अरबी २४ वटा, पोर्तुगाली १ वटा, हिन्दी ३ वटा, बङ्गाली ७ वटा, भोजपुरी १ वटा, मराठी १ वटा, सिख १ वटा र जापानी भाषाबाट २ वटा शब्द आएको पाइन्छ ।

यसरी आगन्तुक शब्दको प्रयोगमा भाषास्रोतलाई आधार बनाएर विश्लेषण गर्दा विदेशज आगन्तुक शब्दमा सबैभन्दा बढी अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग भएको पाइयो भने त्यसपछि क्रमशः फारसी, अरबी, बङ्गाली, हिन्दी, जापानी, पोर्तुगाली, भोजपुरी, मराठी, सिख भाषा शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

देशज आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनीमा गुरुङ, लिम्बू, शेर्पा भाषाबाट क्रमशः ४, २, १ वटा शब्दहरूकै प्रयोग भएको पाइन्छ ।

यसरी प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूको सङ्ख्यालाई विश्लेषण गर्दा विदेशज आगन्तुक शब्दको वर्चस्व रहेको देखिन्छ । देशज आगन्तुक शब्दको प्रयोग आंशिक रूपमा मात्र भएको देखिन्छ ।

तालिका नं. ४.२५ : शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरूको तुलना

शीर्षक	नाम	विशेषण	क्रिया विशेषण	विस्मयादिबोधक	जम्मा
भाग्य कथा	३	३			६
मित्रता कथा	६	१			७
एउटा घटना कथा	८	१			९
ठग समाप्तियो कथा	७	१			८
सिंह र स्यालको कथा	४	२			६
स्वाभिमान	२८				२८
देव कु. थापा जीवनी	३	३			६
भुगोलविद हर्क गुरुड जीवनी	२९				२९
साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुर जीवनी	१५	२			१७
सर आइज्याक न्युटन जीवनी	२७	१			२८
विज्ञान अभिशाप नभई वरदान वावविवाद	२२	२			२४
जम्मा आगन्तुक	१५२	१६			१६८

स्रोत: नेपाली कक्षा आठ-२०७२, संक्षिप्त नेपाली शब्दसागर, नेपाली बृहत् शब्दकोष

कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकका ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी र १ वटा वादविवाद विधाहरूमा प्रयोग गरिएको जम्मा १६८ आगन्तुक शब्दहरूलाई शब्दवर्गगत विश्लेषण गर्दा १५२ वटा नाम शब्द र १६ वटा विशेषण शब्द रहेको पाइयो ।

आगन्तुक शब्दको शब्दवर्गका आधारमा कथा, जीवनी र वादविवादको तुलना

- क) कक्षा आठको नेपाली (२०७४) पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएका ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी तथा १ वटा वादविवाद विधाहरूमा प्रयोग भएको देशज र विदेशज आगन्तुक शब्दहरूको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनी विधामा जम्मा २९ वटा आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको देखिन्छ। जसमा प्रयोग भएका २२ वटा आगन्तुक शब्दहरू विदेशज र सातवटा आगन्तुक शब्दहरू देशज रहेको देखिन्छ। जसमा अङ्ग्रेजी भाषाबाट १८ वटा फारसीबाट २ वटा र अरबीबाट २ वटा विदेशजमा रहेका छन् भने देशजमा गुरुङ्गी भाषाका ४ वटा, लिम्बू भाषाका २ वटा र शेर्पा भाषाका १ वटा आगन्तुक शब्द आएको पाइयो।
- ख) त्यसैगरी सरआइज्याक न्युटनको जीवनी विधामा जम्मा २८ वटा विदेशज आगन्तुक शब्दहरू प्रयोग भएको पाइयो। जसमा अङ्ग्रेजीबाट २५ वटा, अरबीबाट २ वटा फारसीबाट १ वटा आगन्तुक शब्द आएको पाइन्छ।
- ग) त्यसैगरी चेतन वाशिष्ठको 'स्वाभिमान' कथामा जम्मा २८ वटै आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइयो। जसमा सबैभन्दा बढी अङ्ग्रेजी भाषाबाट २४ वटा, फारसी भाषाबाट १ वटा, भोजपुरी भाषाबाट १ वटा, मराठी भाषाबाट १ वटा र शिख भाषाबाट १ वटा शब्दहरू आएको पाइन्छ।
- घ) त्यसैगरी "विज्ञान अविशाप नभई वरदान" भन्ने वादविवादमा जम्मा २४ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ। जसमा सबै आगन्तुक शब्दहरू विदेशज रहेको पाइन्छ। अङ्ग्रेजी भाषाबाट २० वटा, जापानी भाषाबाट २ वटा, हिन्दीबाट १ वटा र अरबी भाषाबाट १ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ।
- ङ) त्यसैगरी साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनी विधामा १७ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ। उनको जीवनीमा सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ। जसमा अङ्ग्रेजी भाषाबाट ८ वटा, बङ्गाली भाषाबाट ६ वटा, अरबी भाषाबाट २ वटा र हिन्दी भाषाबाट १ वटा आगन्तुक शब्द आएको पाइन्छ।
- च) त्यसैगरी शान्तादास मानन्धरको 'एउटा घटना' कथा विधामा जम्मा ९ वटा विदेशज आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ। जसमा सबैभन्दा बढी अङ्ग्रेजी

भाषाबाट ४ वटा, अरबी भाषाबाट ३ वटा, फारसी भाषाबाट १ वटा र पोर्तगाली भाषाबाट १ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ ।

- छ) त्यसैगरी शारदारमण नेपालको 'मित्रता' कथा विधामा ७ वटा आगन्तुक शब्दहरू प्रयोग भएको पाइन्छ । जसमा ७ वटै विदेशज शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । विदेशजमा अरबी भाषाका ५ वटा र फारसी भाषाबाट दुईवटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ ।
- ज) त्यसैगरी कथाकार विजय चालिसेको 'ठग समातियो' कथा विधामा ८ वटा आगन्तुक शब्दहरू प्रयोग भएको पाइन्छ । जसमा सबै विदेशज आगन्तुक शब्दहरू रहेका छन् । जसमा अङ्ग्रेजी भाषाका ४ वटा, अरबी भाषाका ३ वटा र फारसी भाषाबाट १ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ ।
- झ) त्यसैगरी अप्रकाशित कथाकारको 'सिंह र स्यालको कथा' भन्ने कथा विधामा ६ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ । जसमा फारसी भाषाका २ वटा, अरबी भाषाका २ वटा, हिन्दी भाषाका १ वटा र बङ्गाली भाषाका १ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ ।
- ञ) त्यसैगरी सुधा त्रिपाठीको 'भाग्य' कथा विधामा पनि ६ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ । जसमा अङ्ग्रेजी भाषाबाट ३ वटा र फारसी भाषाबाट ३ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइयो ।
- ट) त्यसैगरी देवकुमारी थापाको जीवनी विधामा पनि ६ वटा आगन्तुक शब्दहरू रहेको पाइन्छ । जसमा अरबी भाषाबाट ४ वटा, अङ्ग्रेजी भाषाबाट १ वटा र फारसी भाषाबाट १ वटा आगन्तुक शब्दहरू आएको पाइन्छ ।

अध्याय : पाँच

सारांश, निष्कर्ष, उपयोगिता र सुभाव

सारांश

कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेको ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी र १ वटा वादविवाद विधाहरूमा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूको अनुसन्धानात्मक अध्ययन गरिएको छ। जस अन्तरगत यस पाठ्यपुस्तकमा जम्मा ६ वटा कथा, ४ वटा जीवनी र १ वटा वादविवाद सम्मिलित गरेको पाइन्छ। यी विभिन्न कथाकारहरू, जीवनीकारहरू र वादविवादकारहरूद्वारा रचित कथा, जीवनी तथा वादविवादहरूमा आगन्तुक शब्दहरूको जम्मा संख्या १६८ रहेको देखिन्छ। प्रयोग गरिएका आगन्तुक शब्दमा पनि भाषास्रोतका आधारमा विभाजित गरी देशज आगन्तुक शब्द ७ वटा र विदेशज आगन्तुक शब्द १६१ वटा गरी जम्मा १६८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ। देशज आगन्तुक शब्द गुरुङ्गी, शेर्पा र लिम्बू भाषाबाट आएका छन् भने विदेशज आगन्तुक शब्दहरू अङ्ग्रेजी, फारसी, अरबी, पोर्तुगाली, हिन्दी, भोजपुरी, मराठी, बङ्गाली, शिख र जापानिज भाषाबाट आएको देखिन्छ।

शब्दवर्गगत रूपले कथाहरूमा प्रयोग गरिएका शब्दहरूको अध्ययन गर्दा सर्वाधिक रूपमा नाम शब्दको प्रयोग भएको छ। त्यसपछि विशेषण र क्रियाविशेषण शब्दको प्रयोग गरिएको देखिन्छ। अन्य शब्दवर्गमा पर्ने कुनै पनि विकारी वा अविकारी शब्दहरूको प्रयोग भेटिँदैन। जम्मा १६८ आगन्तुक शब्दहरूमा १५२ वटा नाम वर्गका शब्द आएकाले आगन्तुक शब्द लिँदा प्रायजसो नाम शब्दकै सापटी बढी हुने देखिन्छ। कथाकारहरूमा सबैभन्दा बढी आगन्तुक शब्दको प्रयोग गर्ने कथाकार चेतन वाशिष्ठ रहेका छन् भने त्यसपछि शान्त दास मानन्धर, विजय चालिसे, कथाकार शारदारमण नेपाल, अज्ञातको सिंह र स्याल कथा र सुधा त्रिपाठीलाई देखिन्छ।

यस्तैगरी जीवनी विधाहरूमा सबैभन्दा धेरै आगन्तुक शब्द भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनीमा प्रयोग भएका छन्। त्यसपछि सर आइज्याक न्युटनको जीवनीमा प्रयोग भएको देखिन्छ। यसैगरी साहित्यकार रवीन्द्रनाथ ठाकुरको जीवनीमा प्रयोग भएको पाइन्छ भने सबैभन्दा थोरै आगन्तुक शब्दको प्रयोग देवकुमारी थापाको जीवनीमा प्रयोग भएको देखिन्छ।

यसरी नै कक्षा आठको पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएको वादविवाद विधा अन्तरगतको 'विज्ञान अभिशाप नभई वरदान'मा पनि उल्लेख्य रूपमा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको देखिन्छ ।

निष्कर्ष

- क) कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी तथा वादविवाद विधामा देशज विदेशज भाषाबाट आगन्तुक शब्द लिएको पाइन्छ । कथा, जीवनी तथा वादविवादमा प्रयोग भएका शब्दहरूमा शब्दस्रोतका रूपमा आगन्तुक शब्दहरू जुन रूपमा सन्तुलन कायम गर्ने गरी आउनुपर्ने हो त्यो धेरै हदसम्म कायम रहेको देखिए तापनि केही समस्याहरू पनि यथावत् रहेको देखिएका छन् । जसलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।
- ख) कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कथाहरूमा सबैभन्दा बढी आगन्तुक शब्द आएको कथा चेतन वाशिष्ठको 'स्वाभिमान' र शान्ता दास मानन्धरको 'एउटा घटना' मा पाइन्छ भने सबैभन्दा थोरै प्रयोग भएका कथा सुधा त्रिपाठीको 'भाग्य' र अज्ञात कथाकार रहेको सिंह र स्यालको कथा रहेको पाइन्छ । स्वाभिमान कथामा २८ वटा आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ भने 'भाग्य' कथामा ६ वटा मात्र आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । त्यसैगरी धेरै आगन्तुक शब्द प्रयोग हुने जीवनी विधामा भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनी रहेको छ भने सबैभन्दा कम आगन्तुक शब्द प्रयोग भएको जीवनी देवकुमारी थापाको जीवनी रहेको छ । भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनीमा २९ वटा आगन्तुक शब्द र वेद कुमारी थापाको जीवनीमा केवल ६ वटा शब्दहरूको मात्र प्रयोग भएको देखिन्छ । यसका साथै विज्ञान अभिशाप नभई वरदान वादविवाद विधामा २४ वटा आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । यसबाट के बुझिन्छ भने कुनै कथा, जीवनीमा अति धेरै र कुनै कथा, जीवनीमा अत्यन्तै थोरैका साथै वादविवादमा मध्यम रूपमा आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको देखिनु शैक्षणिक दृष्टिले उपयोगी देखिदैन ।
- ग) कथाहरूमा प्रयोग भएका शब्दहरू ज्यादै कम मात्रमा देशज र आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग भएको पाइन्छ । जीवनी र वादविवाद विधामा भूगोलविद हर्क गुरुङको जीवनीमा देशज आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ भने अन्यमा देखिदैन ।

हाम्रो देश विविध जातजाति भाषाभाषीले भरिएको हाम्रो जस्तो बहुसांस्कृतिक राष्ट्रमा त्यस्ता देशज आगन्तुक शब्दहरू अत्यन्त कम प्रयोग भएको देखिन्छ ।

- घ) विदेशज आगन्तुक शब्दको प्रयोगमा काल क्रमिक रूपमा अङ्ग्रेजी अरबी र फारसी शब्दको वर्चस्व पाइन्छ भने जीवनी विधामा र वादविवाद विधामा अङ्ग्रेजी आगन्तुक शब्दकै वर्चस्व पाइन्छ ।
- ङ) कथा, जीवनी र वादविवाद विधाहरूमा प्रयोग गरिएका शब्दहरूमा भूगोलविद हर्क गुरुडका जीवनीमा प्रयोग भएका एसिया एण्ड पेशीफिक, डेभलपमेण्ट, एडनवरा र सरआइजक न्युटनको जीवनीमा प्रयोग भएका शब्दहरू ब्रुलस्थ्रोप, मार्गेरी, क्यालकुलस, प्रिन्सिपिया यसैगरी स्वाभिमान कथामा प्रयोग भएका हेस्टिङ्ग, ब्राडसा, पेनिन्सुलर कर्कप्याट्रिक जस्ता शब्दहरू सम्प्रेषणका दृष्टिले कठिन देखिन्छन् ।
- च) शब्दवर्गको उपयोगका दृष्टिले विश्लेषण गर्दा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरू बढी मात्रामा नाम शब्द रहेका छन् । त्यसपछि विशेषण र क्रियाविशेषण शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । अन्य शब्दवर्गमा पर्ने सर्वनाम, नामपद, नामयोगी, संयोजक र निपात शब्दहरूको खासै प्रयोग भएको देखिँदैन ।

उपयोगिता

आधारभूत शिक्षा अन्तरगत कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी तथा वादविवाद विधामा रहेका आगन्तुक शब्दहरूको अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गर्दा आगन्तुक शब्दहरूको क्षेत्रमा त्यति धेरै अनुसन्धान नभएको तथ्यलाई अधि राखी यो कार्य सम्पन्न गरिएको छ । यो शोधकार्यको निम्न प्रकारको उपयोगिताको अपेक्षा राख्न सकिन्छ ।

- क) कक्षा ८ मा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषामा प्रचलनमा रहेका शब्दहरूमा के कस्ता शब्दहरू आगन्तुक शब्दहरूका रूपमा प्रयोग भएको छ भनी पहिचान गर्न सक्ने देखिन्छ ।
- ख) कक्षा ८ मा नेपाली अध्यापन गर्ने शिक्षकहरूलाई प्रयुक्त आगन्तुक शब्द पहिचान गरी शिक्षण गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

- ग) आगन्तुक शब्दहरूको भाषास्रोत पत्ता लगाई नेपाली भाषामा कुन कुन भाषाबाट शब्दहरू सापटीको रूपमा आएका छन् भन्ने पत्ता लगाउन सकिने देखिन्छ ।
- घ) देशज तथा विदेशज आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगको अवस्था के कस्तो रहेको छ भनी बुझ्न सजिलो हुने देखिन्छ ।
- ङ) आगन्तुक शब्दको प्रयोगको स्थितिलाई हेरेर नेपाली भाषाको इतिहासलाई बुझ्न सहज हुने देखिन्छ ।
- च) आगन्तुक शब्दका प्रयोगका आधारमा कुन कथाकारले बढी आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग गरेका छन् जानकारी पाउन सकिने देखिन्छ ।
- छ) आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोगका आधारमा कसको जीवनी विधामा बढी आगन्तुक शब्दको प्रयोग भएको छ जानकारी प्राप्त गर्न सकिने देखिन्छ ।
- ज) प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरूमध्ये सम्प्रेषणीय शब्दहरूको जानकारी लिन सकिने देखिन्छ ।
- झ) शब्दवर्गका दृष्टिले कुन शब्दवर्ग अन्तरगतका शब्दहरू बढी आगन्तुक रूपमा भाषामा भित्रिँदा रहेछन् भनी जानकारी लिन सकिने देखिन्छ ।
- ञ) आगन्तुक शब्दको प्रयोग गर्न कथाकारलाई कालक्रमिकताको अध्ययन गरी कुन भाषाको प्रयोग विश्वव्यापी रूपमा घट्दो वा बढ्दो के रहेको छ पत्ता लगाउन सकिने देखिन्छ ।
- ट) वस्तुतः कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएका आगन्तुक शब्दको मात्र नभई भाषा पाठ्यपुस्तक परिस्कार एवम् परिमार्जन गर्न थोरै भए पनि टेवा पुऱ्याउन सकेको खण्डमा यो अनुसन्धानको ठूलो शैक्षिक उपलब्धि रहने कुरामा विश्वास गर्न सकिन्छ ।

सुभाब

कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तक अन्तरगत कथा, जीवनी तथा वादविवाद विधामा रहेका आगन्तुक शब्दहरूको अध्ययन विश्लेषण गरी सम्बन्धित पक्षलाई निम्न प्रकारका सुभाब प्रस्तुत गरिन्छ ।

कार्यान्वयन (अभ्यास) तह

- क) पाठ्यपुस्तकको कथा, जीवनी र वादविवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको भाषास्रोत तथा त्यसको सटिक अर्थ पत्ता लगाई शिक्षण गर्दा शिक्षण बढी प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।
- ख) विद्यार्थीहरूलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप गराउँदा यस प्रकारको तरिका प्रति बढी जोड दिएको खण्डमा विद्यार्थीहरूको शब्दज्ञान वृद्धि हुने देखिन्छ ।
- ग) आगन्तुक शब्दहरूको शब्दवर्ग छुट्याई शिक्षण कार्य गरेमा विद्यार्थीहरूले कुन शब्दवर्ग अनुसारका शब्दहरू बढी मात्रामा भाषाले सापटी लिन्छ भन्ने ज्ञान पाउने देखिन्छ ।
- घ) भाषा पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिने शब्दभण्डारको नियमित अध्ययन अनुसन्धान गर्ने बानीको विकास गर्नमा यस अनुसन्धानले मद्दत गर्ने देखिन्छ ।
- ङ) भाषा पाठ्यपुस्तक अन्तरगत आगन्तुक शब्द सम्बन्धी विभिन्न योजनाहरू निर्माण गरी सोहीअनुसार प्रभावकारी शिक्षण गर्न मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।

नीति निर्माण तह

- क) भाषा सम्बन्धी पाठ्यपुस्तक तयार गर्दा नीति निर्माण गर्ने सम्बन्धित निकायले शब्द स्रोतको छनौटमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । कथा विधा आफैमा आस्वादानात्मक विधा भएकाले कथाकारले स्वाभाविक रूपमा शब्दहरूको प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । तर कथा छनौट गर्ने निकायले तत्सम्, तत्भव र आगन्तुक शब्दहरूमा सन्तुलन रहेका कथाहरू छनौट गरेको खण्डमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको शब्द भण्डारमा वृद्धि हुने देखिन्छ ।
- ख) आगन्तुक शब्दलाई आधार बनाएर गरिएको यस अनुसन्धानबाट देशज आगन्तुक शब्दको ज्यादै कम प्रयोग भएको निष्कर्ष पाइएको छ । बहुभाषी राष्ट्र नेपालमा आफ्नै देशभित्रका विभिन्न शब्दहरू नेपाली भाषाले सापटी लिएको अवस्था देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा देशज भाषाबाट केही सीमित मात्रै आगन्तुक शब्द पर्नुले त्यसको

बदलामा यसको प्रतिनिधित्व बढ्ने खालका कथा, जीवनी र वादविवादहरू राखेमा बढी सान्दर्भिक हुने देखिन्छ ।

- ग) देशज आगन्तुक शब्दको अनुसन्धान गर्दा देखिएका ७ वटा देशज आगन्तुक शब्दहरू ४ वटा गुरुङ्गी २ वटा लिम्बू र १ वटा शेर्पा भाषाबाट आएको देखिन्छ । देशज आगन्तुक शब्दहरू अझै धेरै प्रयोग भएका कथा, जीवनी र वादविवाद राख्नु उचित देखिन्छ ।
- घ) आगन्तुक शब्दको दृष्टिकोणले कथा, जीवनी तथा वादविवादहरू छनौट गर्दा कुनै कथा, जीवनीमा अत्याधिक शब्द, कुनैमा न्यून शब्द पर्ने खालका कथा जीवनी र वाद विवादहरू नछानेर आगन्तुक शब्दहरूको सन्तुलन मिलेका कथाहरू, जीवनीहरू र वादविवाद छनौट गरी समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- ङ) भाषाको विश्वव्यापीकरण तथा प्राविधिक शब्दहरूको दृष्टिले अङ्ग्रेजी भाषा वर्तमान समयमा निकै लोकप्रिय भाषा बन्न पुगेको देखिन्छ । अतः प्राविधिको क्षेत्रमा प्रयोग हुने अङ्ग्रेजी भाषाबाट आगन्तुक भाषाको रूपमा र नेपाली देशज भाषाबाट आगन्तुक रूपमा नेपाली भाषामा प्रयोग भएका शब्दहरू समेट्ने कथा, जीवनी तथा वादविवाद राखेको खण्डमा पाठ्यपुस्तक अझ सान्दर्भिक हुने पक्का छ ।
- च) पाठ्यपुस्तकमा रहेका आगन्तुक शब्दको अर्थ दिँदा अर्थ साहित्य ती शब्दको भाषास्रोत खुलाई लेखी दिएको खण्डमा विद्यार्थीहरूलाई आगन्तुक शब्दको भाषास्रोत बारे जानकारी हुने देखिन्छ ।
- छ) शब्दवर्गका दृष्टिले नाम, विशेषण, क्रिया विशेषण, विस्मयादिबोधक लगायतका अन्य शब्दवर्गका शब्दहरू पनि राख्नुपर्ने देखिन्छ ।

अनुसन्धानका सम्भाव्य शीर्षक

शिक्षाका क्षेत्रमा नयाँ नयाँ खोज, अनुसन्धान प्राविधिको उन्नति तथा प्रगतिको सुत्रधारको रूपमा रहेका अनुसन्धानको शैक्षिक क्षेत्रमा महत्वपूर्ण स्थान रहेको छ । शब्दभण्डार जस्तो वृहत क्षेत्रमा विभिन्न खोज अनुसन्धान नभएका होइनन् तर कक्षा आठको अनिवार्य नेपाली विषयमा रहेका आगन्तुक शब्दहरूसँग सम्बन्धित रहेर अनुसन्धान हुन

बाँकी नै रहेको देखिन्छ । अतः सो क्षेत्रमा अझै पर्याप्त अनुसन्धान गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । अनुसन्धान गर्नुपर्ने सम्भाव्य विषयवस्तु र शीर्षकहरू निम्न लिखित छन् :

- कक्षा आठको नेपाली कविता विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको अध्ययन,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथा र निबन्ध विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको तुलना,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको निबन्ध विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कविता तथा चिठी विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको प्रबन्ध र निवेदन विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको एकाङ्की र मनोवाद विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको तुलना,
- कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको प्रबन्ध तथा जीवनी विधामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको तुलना ।

सन्दर्भग्रन्थ सूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज र भट्टराई बन्दीविशाल (२०६३) प्रयोगात्मक नेपाली शब्दकोश
(दोस्रो संस्करण) काठमाडौँ: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

आचार्य होमप्रसाद (२०५४) कक्षा पाँच पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको शब्दभण्डार क्षमताको
अनुसन्धान (अ.प्र.) एम्.एड्. शोधपत्र, त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

उच्च मा.वि.शिक्षा परिषद्, (२०६७) सबैको नेपाली, ललितपुर साभा प्रकाशन ।

गौतम, शिवकुमार (२०५५) कक्षा ३ को मेरो नेपाली किताबमा प्रयुक्त शब्दभण्डारको
विश्लेषण (अ.प्र.) एम्.एड्. शोधपत्र त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

थापा, चन्द्रकुमार (२०६९) कक्षा दशको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट तत्सम शब्दहरूको
अध्ययन, अप्रकाशित, स्नातकोत्तर शोधपत्र, त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

नेपाल, खगेन्द्रप्रसाद (२०६९) कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तकको जीवनी विधामा प्रयुक्त
शब्दभण्डारको अध्ययन, उ(अ.प्र.एम्.एड्. शोधपत्र) त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

नेपाली बृहत् शब्दकोश (२०६९) नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ।

नेपाली कक्षा आठ (२०७२), पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर ।

पोखरेल, बालकृष्ण तथा अन्य (सम्पा.) (२०६७) नेपाली बृहत् शब्दकोश (सातौँ संस्करण
काठमाडौँ: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार

भट्ट, चक्रदेव (२०६७) माध्यमिक तहको नेपाली पाठ्यपुस्तकको जीवनी विधामा प्रयुक्त
शब्दभण्डारको अध्ययन (अ.प्र.एम्.एड्. शोधपत्र) त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

भट्टराई, रामप्रसाद (२०६५) भाषिक अनुसन्धान विधि (तेस्रो संस्करण) काठमाडौँ:
शुभकामना प्रकाशन

भट्टराई, हिराकुमारी (२०६७) कक्षा पाँचको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट तत्सम
शब्दहरूको अध्ययन (अ.प्र.एम्.एड्. शोधपत्र) त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

भण्डारी, पारसमणि र अन्य (२०६६), नेपाली गद्य र नाटक, भोटाहिटी: काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

लम्साल, रामचन्द्र तथा अन्य (२०६५) *सामान्य भाषा विज्ञान* काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, मोहनराज (२०५७) *शब्दरचना र वर्णविन्यास*, काठमाडौं: नवीन प्रकाशन सम्प्रेषण परिवार, सम्प्रेषण वार्षिक पत्रिका, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर, अङ्क २,३,४५ ।

शर्मा 'नेपाल', वसन्तकुमार (२०७१), *सङ्क्षिप्त नेपाली शब्दसागर*, काठमाडौं: शब्दार्थ प्रकाशन ।

परिशिष्ट : एक
आगन्तुक शब्दहरूको सूची

अङ्ग्रेजी	असल	अफ	असल
आइज्याक	अमेरिका	अक्टोवर	अगस्त
ओलम्पिक	आपस	एड्स	ओजोन
इडल्याण्ड	आइ.ए.	कदर	इन्टरनेट
एसकफ	इष्टइन्डिया	कदर	एडनवरा
एसिया	एसिया	कम्प्युटर	एयरलाइन्स
कलेज	कर्कप्याट्रिक	किताब	कार
किनार	कलेज	खुब	कोसिस
किनलक	काबुलीवाला	गरिब	कोलकाता
किताब	कापी	गोरा	डादी
क्याम्ब्रिज	किङ्ग	चिल्डेन	जनरल
ग्रामथाम	क्याम्प	जोडसाँकु	जवाफ
गर्भनर	क्यान्सर	टेलिस्कोप	जेम्स
जहाज	क्यालकुलस	तनाव	टिम
ट्याक्टर	गमला	ताप्लेजुङ्ग	डिसेम्बर
टेलिभिजन	गरिब	तेज	डेभलभमेन्ट
तराँचे	घुन्सा	नेपोलियन	नेपाल
नजर	टेलिफोन	नोबेल	नोभेम्बर
नक्स	ट्रिनिटी	न्युटन	नक्सा
नागासाकी	डिप्लोमा	पल्टन	प्लेग

प्लेट	तारिफ	प्रिन्सिपिया	बङ्गाली
फुर्सद,	दरबार	फ्रान्स	ब्रिटेन
बदल	पेसिफिक	फुटबल	बेलायत
बम	पेनिन्सुलर	फोन	मात
बुलस्थोप	प्रसाही	बाहेक	मराठा
मलेसिया	प्रिज्म	ब्रिटिस	मार्च
मार्च	फेसेज	बेलायत	मेजर
मार्गेरी	फुडलिङ्ग	भारती	भलो
माफी	बखत	मदत	ब्रिटेन
मे	मोटर	मायासेवो	ब्रिटेन
मोटर	म्यान	माइक्रोफोन	वेचैन
म्याट्रिक	विफर	मैदान	रेडियो
रेल	ब्राडसा	मोबाइल	रेल
रक्तकरवी	राइसकुकर	रक्सी	स्कूल
लर्ड	सरकार	लण्डन	स्कूल
लोसे	सिनियर	लोगन	सर
सरकार	सिकार	वाइनोमियल	सादा
सेन्टर	स्युराज	शिख	सामेल
सन	स्कूल	हिरोसिमा	सन
हाकिम	स्कूल	हेस्टिङ्ग	हान्ना
हेलिकप्टर	हासिल	सालिक	हियारसे
हौसला	हाइस्कूल	स्कूल	हुलिया

परिशिष्ट : दुई

आवृत्ति भएका शब्दहरूको सूची

शब्द	आवृत्ति
असल	२
एसिया	२
कदर	२
किताब	२
गरिब	२
ब्रिटेन	२
सरकार	२
स्कूल	४

परिशिष्ट : तीन

व्यक्तिवृत्त

नाम : अम्बरबहादुर खड्का

जन्म: २०२४।०६।०८

पिताको नाम : दिलबहादुर खड्का

माताको नाम : स्व.कृष्णमाया खड्का

स्थायी ठेगाना : भद्रपुर-२, भापा

सम्पर्क नं : ९८४२६५२७५६

नागरिकता : नेपाली

धर्म : हिन्दू

मातृभाषा : नेपाली

वैवाहिक स्थिति : विवाहित

पेशा : शिक्षण

शैक्षिक योग्यता : एम.एड.

हाल कार्यरत संस्था: श्री चन्द्र भानु ज्योति मा.वि., भद्रपुर न.पा. वडा नं. ३, भापा

क्र.सं. तह अध्ययन गरेको संस्था

१. प्रवेशिका श्री राधिका माध्यमिक विद्यालय, उर्लावारी, मोरङ

२. आइ.ए. श्री मेची बहुमुखी क्याम्पस, भद्रपुर, भापा

३. बी.एड. श्री वीरेन्द्र नमुना क्याम्पस, भद्रपुर, भापा

४. स्नातकोत्तर कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा, भापा